

hisarları gereksiz addedip yıktıklarını ve bunun yerine Konya şehrinin duvarlarını yenilediklerini anlatmaktadır.

Daralma dönemine dair makalelere gelince, Özgüven asırlar boyunca Osmanlı Balkanlarının güvenliğinde pek mühim olan palanka diye tabir olunan yapıları inceler. Ucuz olan ve top ateşine son derece dayanıklı bu yapılar, ahşap ve sıkıştırılmış topraktan yapıldıkları için uzun ömürlü yapılar değildirler ve hak ettikleri ilgiyi tarihçilerden görmemişlerdir. Askeri ıslahatlar hakkındaki neşriyat modern usulde kale yapımı çabalarına odaklansa da 19. Asır sonlarında dahi palankaların yapılıyor olması bir hayli çarpıcıdır. Şakul ise Napolyon Fransa'sının Venedik'e son verip İyon adalarını işgaliyle canlanan Adriyatik serhaddindeki Osmanlı savunma çabalarını ele almaktadır. Osmanlı-Rus ittifakı sayesinde, Fransa İyon adalarından çıkarılmış ve burada bir tampon devlet olarak Osmanlı-Rus korumasında Yedi Adalar Cumhuriyeti kurulmuştur. İhmal edilmiş serhat bölgelerinden biri olan Irak vilayetlerinin 19. Asırda merkeze eklenmesi sürecinde göğüslenen zorlukları ise Çetinsaya'dan öğrenmekteyiz. Aşiretlerin iskanı, Sünni-Şii çekişmeleri ve artan İngiliz varlığı bu süreci çetrefilleştirmekteydi. Toprak sahipliği ve tasarrufu meselesi çoğu yerde olduğu gibi burada da merkez ricali ile taşra ayarı arasındaki ilişkilerde belirleyici idi. Aynı sorunların aynı dönemde Yemen'de de görüldüğü Blumi'nin makalesinden anlaşılmaktadırlar. Yerel güç odakları merkezin siyasetini etkileme gücüne sahiptiler. Nitekim, Dali platosunun 1903 senesinde Britanya nüfuzuna terkedilmesinde tesirli olmuşlardır.

Bu hacimli derleme yüksek fiyatı dolayısıyla kolay erişilebilir değildir. Bu eserin Türkçeye kazandırılmak suretiyle Türkiye'deki Osmanlı tarihçilerinden hak ettiği ilgiyi göreceğine şüphe yoktur.

Kahraman Şakul⁸

Evdoxios Doxiadis,

The Shackles of Modernity: Women, Property, and the Transition from the Ottoman Empire to the Greek State, 1750-1850

Cambridge, Massachusetts, London: Harvard University Press, 2011, 366 sayfa.

Batı Avrupa gelenek ve alışkılarını taklit ederek, yoksul, gelişmemiş, “geri kalmış” bölgeleri “modern” hale getirmenin oradaki halkların, özellikle de

8 Yrd. Doç. Dr, İstanbul Şehir Üniversitesi

kadınların yaşamlarında iyileşmelere neden olduğu ve olacağı yönünde bir inanç vardır (s. XIII). Evdoxios Doxiadis'in *The Shackles of Modernity: Women, Property, and the Transition from the Ottoman Empire to the Greek State, 1750-1850* (Modernitenin Prangaları: Osmanlı İmparatorluğu'ndan Yunan Devletine Geçişte Kadın ve Mülkiyet) adlı çalışması, bu inancı tartışmaya açmayı amaçlıyor.

Doxiadis'in Kaliforniya Üniversitesi'nde tamamladığı doktora çalışmasının ürünü olan *The Shackles of Modernity*, Yunanistan'ın bağımsızlık öncesi ve sonrası kadın sorununa odaklanıp "geleneklere dayalı" on dokuzuncu yüzyıl Osmanlı'sından modern devlete geçişin kadınların mülkiyet haklarında yarattığı dönüşümleri incelemeye soyunuyor (s. XIV-XV). Bunu yaparken, tek bir bölgeye odaklanmak yerine, Kiklad Adaları, Mora ve Orta Yunanistan içindeki dört bölgeyi inceliyor: Nakşa Adası, Mikonos Adası, Atina ve Mora kasabası ve bölgesi. (s. XV-XVI, XVIII). Çalışmasında, bu bölgelerde 1821-öncesi kadın-mülkiyet ilişkilerini, bağımsızlık sonrası modern Yunanistan devletinin kurulmasıyla bu ilişkilerde yaşanan değişimi ve bu değişimin kadınların mülkiyet hakları üzerinde sahip oldukları bilgi birikimini ve gücü artırıp artırmadığını araştırıyor (s. XVIII).

Doxiadis, çalışmanın ilk bölümünde, kadınların mülkiyet ile olan ilişkilerine ışık tutacak evlilik, drahoma, miras gibi kurumları ve bunların Yunanistan'daki evrimini tarihsel ve bölgesel karşılaştırmalar ışığında inceledikten sonra, ikinci bölümde arşiv belgelerinde karşısına çıkan drahoma, miras gibi aile içi ekonomik dinamiklere odaklanarak, aile ve toplum içindeki cinsiyetler-arası iktidar, otorite ve kontrol ilişkilerini çözümlenmeye çalışıyor. (s. 35). Doxiadis, bu çalışmasında, Atina Devlet Arşivleri, Mora Devlet Arşivleri, Yunanistan Tarih ve Etnoloji Cemiyeti ve Halkın Dostları Derneği'nde yürüttüğü arşiv çalışmalarından edindiği bilgi ve belgeleri, incelediği bölgelerde bulduğu basılı malzemelerle zenginleştirerek, seçili dönem içinde kadınların mülkiyet hakları sorununu somut temellere oturtmaya çalışmış. Belgelerin tozlu raflarında kalmış ve araştırmacıların – en azından 1750-1850 arası dönem bağlamında – ilgisini çekmemiş bu konunun tartışmaya açılmış olması büyük önem taşımakta.

Vasiyetnameleri, bağışları ve ebeveynlerin çocuklarına evlenirken verdikleri mülklerden oluşan drahoma sözleşmelerini mülkiyet aktarım araçları olarak gören yazar, ikinci bölümde, Osmanlı Yunanistan'ındaki kadınların mülk sahibi olup olmadıklarını, öylelerse mülklerinin özellikle kocaları ve erkek kardeşlerinin mülklerine olan oranını, drahomanın bölgeden bölgeye değişen

doğasını, kocanın drahoma üzerindeki söz hakkını ve Yunan Bağımsızlık Savaşı sırasındaki değişimleri araştırıyor. Doxiadis'in bulguları, drahomanın aynı dönem içinde bile karmaşık bir sürece denk geldiğini ortaya koyuyor. Çeyiz, toprak (üzüm bağları, zeytinlikler, meyve ağaçları, tarlalar), ev, çiftlik hayvanı ve para içerebilen drahomalar, veriliş ve denetim pratikleri bakımından, Yunanistan'ın anakarasında ve adalarında farklı uygulanıyordu. Anakara drahoma neredeyse yalnızca kız çocuklarının yararlandığı bir kurumken, adalarda, özellikle Mikonos'taki ticaret kültürü sonucunda oluşan ticari evlilikler düşünüldüğünde, ebeveynler hem oğullara hem de kızlara drahoma veriyorlardı. Adalarda, anneler kızlarının drahomaları üzerinde daha çok söz sahibiyken, Atina'da babaların otoritesi daha fazlaydı. Mora'da da drahomayı sağlayan babalardı; anneler yalnızca babaların öldüğü durumlarda ve ancak yanlarında oğulları ya da başka erkek akrabaları varken, drahoma verebilirlerdi. Sonuç olarak, adalarda kadınlar – *anneler* diye okuyalım – kızlarına verecekleri drahoma ve böylece yeni kurulacak hane üzerine söz sahibiyken, anakarada babaların otoritesi ve daha klasik bir ataerkillik göze çarpıyordu. (s. 35-43).

Bahsedilen drahoma alışkanlıklarının, her ne kadar anneler zaman zaman söz sahibi olabilseler de, ataerkil aile yapısını yıkmaktan çok uzak olduğu açıktır. Ancak, Doxiadis, eğildiği konu ve sunduğu belgelerle, söz konusu ataerkilliğin kocaların eşleri üzerinde kurdukları doğrusal bir hegemonyadan çok daha karmaşık ve katmanlı bir süreç olduğunu gözler önüne seriyor. Dönemin ataerkil yapısına bakıldığında, kocaların ev içi otoritesinin kadının ailesinin elinde tuttuğu ekonomik kozlarla kesildiği görülüyor. Doxiadis, belgelerle, kimi durumlarda ebeveynlerin yasal boşlukları kızlarının hayatında ve kızlarının yeni hanesi üzerinde daha çok söz sahibi olmak için kullandıklarını gözler önüne seriyor. Örneğin, Nakşa'da bir papaz, yalnızca gelecekteki kocası bir papaz olursa, kızına drahoma olarak kilisesinin yarısını bırakacağını bildiriyordu. Mikonos'ta kimi aileler, kızlarının yaşlandıklarında onlara bakması koşuluyla drahoma vereceklerini açıklıyorlardı. Çocuk doğurmadan, kızlarına kullanım hakkı vermeyen drahoma sözleşmeleri de vardı. Böylece, drahomalar üzerinde sahip oldukları denetim sayesinde, ebeveynler kızları üzerinde de toplumsal denetim kurabiliyorlar, bir yandan kızlarının kocalarının yanı sıra biat etmesi gereken bir otorite figürü daha oluştururken, diğer yandan da kocanın karısı üzerinde kurduğu edimsel otoriteyi sınırılıyorlardı. (s. 48-50). Kimi zaman drahomaların ataerkil düzende ufak çentikler açtığı da gözlemlenebiliyordu. Doxiadis'e göre, örneğin kadınların drahomalarında yeni aileye ev getirdikleri durumlarda, erkeğin kadının ailesi ile yaşamasının ya da ölüm-boşanma gibi

durumlarda kadının kendi evinde kalmaya devam edebilmesinin önemli toplumsal sonuçları vardı. (s. 47).

Savaş döneminde, özellikle Atina'da drahoma alışkanlıklarının değiştiği gözlemleniyor. Babaların ve erkek akrabaların yokluğunda, ailenin kadın üyelerinin kayıp ya da ölmüş babaların sorumluluğunu üstlendikleri ve drahomaları annelerin ve kız kardeşlerin sağlamaya başladığı görülüyor. (s. 56-57). Ancak, bağımsızlık sonrası dönemde, drahoma uygulamaları üzerinde söz sahibi olacak yeni bir otorite ortaya çıkmıştı: giderek bürokratikleşen ve merkezileşen Yunanistan Krallığı. Yine de, Avrupa ülküsüne yönelik bir dönüşüm arzusuyla el ele ilerleyen bu bürokratikleşme ve merkezileşme eğilimleri, drahoma sürecini standartlaştırmaya çabalasa da, noterler için çıkarılan yeni bir kanun, drahoma sözleşmelerine getirilen damga vergisi ve noterlerin artan gücü ve sayısı karşısında papaz, çöpçatan gibi aracılardan devlet eliyle süreçten dışlanması gibi gelişmelerin dışında, drahomalarla mülk dağıtımı konusunda pek etkili olamadı. Bu dönemde, drahoma alışkanlıklarında pek bir değişim yaşanmadığı, yaşanan değişimlerin de savaşın uzun süreli etkilerinin sonuçları olduğu söylenebilir. (s. 60-61). Bu bağlamda, Doxiadis'in çalışması, bize, modern devlete geçişteki merkezileşme çabalarının, toplumsal kurumları belirleyen toplumsal dinamiklerin gerisinde kaldığı bir portre sunuyor.

Doxiadis, kadınların üzerinde belirli derecelerde söz sahibi oldukları mülkleri drahoma yoluyla edinmelerini inceledikten sonra, üçüncü bölümde, miras yoluyla mülk aktarımına eğiliyor. Drahoma vermek gibi, vasiyetname yazmanın da, belirtilen dönemde, kadınların ailelerini etkilemek ve çocuklarının ve hatta kocalarının mali geleceklerini belirlemek için kullandıkları araçlardan biri olduğunu görüyoruz. (s. 80). Yeni bağımsız devlet altındaki pratiklere odaklanan Doxiadis, bulduğu veraset belgeleri ışığında, devletin kendisini bulmaya çalıştığı 1830'lar ve 1840'larda, toplumsal cinsiyet rollerinin değişmeye başladığını yazıyor. Dönem içinde üretilmiş vasiyetnamelerde bir zamanlar ayrı ayrı eşlere ait olan mülklerin iç içe geçmesi halinin, ileride evlilikle birleşmiş mülkiyete evrileceğinin altını çiziyor. (s. 113). Aynı zamanda, vasiyetnamelerde gitgide çekirdek ailenin yeğlenmeye başladığına, erkeklerin miraslarından en çok yararlananların önce çocukları, sonra da eşleri olduğuna, kız çocuklarınsa drahoma aldıkları için genelde mirastan mahrum bırakıldığına dikkat çekiyor. (s. 115). Doxiadis'e göre, bu dönemde yaşanan belirgin gelişmelerden biri, ailenin erkek üyelerinin ev içinde hem otorite hem de servet olarak yükselen konumları ve rolleriydi. Cinsiyetler arası mülkiyet çizgileri silinmeye başlayınca, iktidar mülkün sahibinden yöneticisine geçmeye başlamış, dul kadınlar da bu birleşmeden faydalanabilmiş olsalar da, bu

işten asıl kârlı çıkanlar hem kendi mülklerinin hem de eşlerinin mülklerinin yönetimini ellerinde tutan kocalar olmuştur. Sonuç olarak, Yunanistan'ın bu dönemde evlilikle oluşan ortak mülkiyet anlayışının adım adım ortaya çıkmasının, kadınların mülkiyet haklarının ve kocalarından bağımsız ekonomik aktör sayılma yetilerinin üzerinde ağır sonuçları olmuştur. (s. 133-134).

Kadınların ekonomik hayattaki varlıklarının incelendiği dördüncü bölümde, kadınların savaş ve bağımsızlıkla birlikte değişen ekonomik rolleri ve mülkiyet durumları, bu değişimin kadınlar ve toplumdaki rolleri ile ilgili fikirlerin dönüşmesi üzerindeki etkileriyle birlikte inceleniyor. Arşivlerde yer alan iş sözleşmeleri ışığında, savaş döneminde sözleşmelerde kadın adlarında görece bir artış gözlemlense de, adların çoğunun zengin kadınlara ait olması dikkat çekiyor. (s. 158-159). Savaşın en yoğun yaşandığı, nüfusun yer değiştirdiği ve ailelerin parçalandığı Atina'da, yalnızca mali konularda değil, aile içi diğer konularda da kadınların söz hakkı artmıştı. Kadınlar, savaşın zorluklarına rağmen, yerel ekonomilerde ve aile yönetiminde daha önemli konumlara çıkmışlardı. Ancak, savaşla birlikte kötüleşen ekonomik koşullar, tüm nüfusla birlikte kadınların da yoksullaşmasına neden olmuş, belli bir ekonomik düzeyin altında olan kadınlar, hayatta kalmak ya da çocuklarına drahoma sağlamak için, kendi istekleri ya da kocalarının istekleri doğrultusunda drahomalarını ya da mülklerini satıp bağımsız ekonomik aktörler olma haklarından feragat etmişlerdi. Yunanistan'da burjuva ailesi, işte böyle doğmuştu. (s. 159-161).

Savaş sonrası Yunanistan'ında, ekonomik açıdan büyük dönüşümler yaşandı. Şehirlere doğru gerçekleşen iç göç, Osmanlı egemenliği altında yaşayan insanların ülkeye girişi ve ülkedeki Türk ve Yahudi nüfuslarının sürülmesi ile birlikte, ülkenin demografik yapısı değişti. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu'ndaki eski pazarlarla bağlantılar bir süreliğine kesildi ve yeni pazarlar ortaya çıktı. Bu süreçte, ekonomide yaşanan yapısal bir dönüşümle, kendi kendisine yeten tarımsal bir ekonomiden para temelli bir ekonomiye geçildi. Batının sanayileşen ülkelerinden farklı olarak, nüfus artışını karşılayabilecek sanayiler yaratılamayınca, nüfus hizmet ya da bürokrasi sektörüne yönlendirildi. (s. 163-165). Bu koşullar altında, sanayisi olmayan bir ülkede, bürokrasi sektöründen cinsiyetleri dolayısıyla "doğal olarak" dışlanan yoksul kadınlar, ya ülkeden göç edecekler ya da zengin insanların evinde hizmetçilik yapma gibi seçeneklere başvuracaklardı. (s. 166). Yoksul kadınların yeni ekonomik dönemde karşı karşıya kaldıkları bu sorun, devletin de gündemine girdi. Sınırlı kaynaklarıyla yoksul kadınlara yaptığı toprak bağışları ve verdiği devlet drahomalarıyla Krallık, Doxiadis'e göre, kadın yoksulluğunun azaltılmasında bir dereceye kadar başarılı olmuştur. (s. 165).

Beşinci bölümde, mülkiyetten doğan çatışmalar ile birlikte kadınların adalet sistemi içindeki varlıkları ve haklarını savunmadaki çabaları inceleniyor. Doxiadis, yeni Yunanistan Krallığı'nın ilk dönemlerinde, mahkemelerin geleneksel pratikler, eski Bizans gelenekleri, Avrupa'dan ithal edilen kurallar ve yeni Yunan hükümetinin geçirdiği yasalardan oluşan bir harmana dayanarak işlediğini belirtiyor. (s. 228). Bu sistemin, alt mahkemelerden Atina'daki Areios Pagos'a kadar uzanan bir merdivende, belirli kurallara göre düzenlenmiş hiyerarşik organizasyonu Yunanistan'ın eskiden bağlı bulunduğu Osmanlı sisteminden ayrıldığını söylüyor. (s. 231). Bununla birlikte, Doxiadis'e göre, hiyerarşik ve kişiler-üstü olan yeni modern hukuk yapısının etkilerinin çoğu, kadınların zararına olmuştu. Mahkemelerin mesafe olarak uzaklığı, yollu malîyetleri ya da kullanılan dil ve uygulanan süreçlere aşına olmama durumu, kadınları hukuki süreçten dışlayan herhangi bir yazılı hüküm olmamasına karşın, Osmanlı öncellerinden farklı olarak, kadınların bu mahkemelere ulaşmalarının önünde engel oluşturuyordu. Savaş sürecinde, göç ve yıkımla artan hukuki çekişmeler altında, mahkemelere her zamankinden daha çok başvurması gereken kadınlar, çareyi aile üyesi ya da profesyonel erkeklerin yardımlarına başvurmakta bulmuşlardı. Bir üst mahkemenin bulunduğu şehre tek başına yolculuk edemeyen kadınları, onlar adına konuşup onların haklarını savunan erkekler temsil ediyordu. Ayrıca, evli kadınların mahkemeye çıkmak, yolculuk etmek ve çoğu zaman kendilerine hukuki bir temsilci atamak için kocalarının iznini almaları gerekiyordu. (s. 231-232, 255). Bütün bu nedenlerle, Yunanistan'ın yeni modern adalet sisteminde, kadınların tek başlarına var olmaları ve haklarını aramaları çok zordu.

Sonuç olarak, Osmanlı'dan kopup gözlerini Batıya dikmiş yeni Yunanistan devletinde değişip dönüşen mülkiyet pratikleri sonucunda, evli erkeklere eşlerinin mülkleri üzerinde neredeyse topyekûn bir hâkimiyet ve ev içi toplumsal, kültürel ve ekonomik konularda artan bir iktidar sağlanmıştı. Doxiadis'e göre, erkeğin kadın üzerinde artan hegemonyası, kadının haklarını kavramsal bir olasılık derecesine düşürmüştü. On dokuzuncu yüzyıl Avrupa modernitesinin peşinde ilerleyen Yunanistan, Doxiadis'in kelimeleriyle, "nüfusunun yarısını, diğer yarının hâkimiyetine prangalıyordu." (s. 259).

Doxiadis'in bu çalışması, Bağımsızlık Savaşı öncesi ve sonrası Yunanistan'da kadın ve mülkiyet ilişkilerine odaklanarak, eğildiği dönem bakımından, literatürde yer alan bir boşluğu dolduruyor. Çok sayıda arşiv belgesine dayanan ve tarihsel ve bölgesel değişimlerle okuyuculara durağan değil dönüşen bir tarih anlatısı sunan bu özenli çalışma, dönemin ve bölgenin kendisine özgü dinamikleri içinde, kadınların toplumsal ve ekonomik durumlarına ve toplumsal

cinsiyet ilişkilerine dair kapsamlı bir kavrayış sunuyor. Yine de, bu çalışmaya getirilebilecek birkaç eleştiri bulunmaktadır.

Öncelikle, tarihsel karşılaştırmalarla güçlendirilmiş bu çalışmada, Yunanistan'daki toplumsal cinsiyete bağlı mülkiyet pratiklerinde savaş öncesi ve sonrası dönemlerde yaşanan değişimler ayrıntılarıyla betimlense de, Yunanistan'ın bağımsızlık öncesi bağlı bulunduğu Osmanlı gelenek ve alışkıları monolitik ve durağan bir bütün, tamamen arkada bırakılmış ve bir daha asla etkilenilmeyecek bir geçmiş olarak ele alınmış. Örneğin, hukuki dönüşümün anlatıldığı beşinci bölümde, Amerikan ve Fransız Devrimleri'nden etkilenen anayasal evrim süreçlerinden ve tüm Avrupa'nın geçirdiği hukuki dönüşümden bahsedilmesine karşın, Yunanistan'a tarihsel ve coğrafi olarak en yakın olan Osmanlı Devleti'nde yaşanan hukuki değişimlere – Tanzimat sürecinin çalışmanın yalnızca son dönemine denk geldiği düşünülse bile – değinilmemiş. Osmanlı hukuk sistemi, Avrupa'nın bir zamanlar deneyimlediği, ama daha sonra kurulduğu hukuki ikilik ve bölünmede hapis kalmış gibi anlatılmış. (s. 222). Bu bağlamda, Doxiadis, Yunanistan tarihini çok katmanlı ve değişken bir süreç olarak ele almasına ve Yunanistan'ın bağımsızlık sonrası yüzünü çevirdiği Batı gerçeği ve kavramına karşı yeterli eleştirelliği göstermesine karşın, ülkenin geride bıraktığı Osmanlı geçmişine aynı özeni gösterememiş. Modernitenin sürekli değişen, yenilenen prangalarına yöneltmiş bir eleştiri olarak görebileceğimiz bu çalışma, Yunanistan'ın Bağımsızlık Savaşı'yla kırdığı Osmanlı prangalarını durağan bir tarihin paslı, köhne ve asla değişmeyen öğeleri olarak müzeye kaldırıyor.

Ayrıca, yazar çalışmasında birkaç yerde, yalnızca ekonomik göstergelere odaklanarak, toplumsal cinsiyetin getirdiği toplumsal eşitsizliği göz ardı ediyor. Örneğin, kadının aldığı drahoma ile erkek çocuğa kalan miras arasında bir karşılaştırma yaparak, yalnızca drahoma ile miras arasındaki mali denklige odaklanıp drahoma aldığı durumlarda kadının mirastan pay almamasının “ille de adaletsiz olmadığını” iddia ediyor. (s. 115). Oysa kendisinin de belirttiği, kadının kendisine verilen mülkiyet üzerindeki denetim hakkı ve evlilik ve drahomayla birlikte etkisine girdiği yeni ataerkil otorite odakları düşünüldüğünde, kadına verilen drahoma ile erkeğe bırakılan miras arasındaki mali denkliğin güncel pratikte aynı yere çıkmadığı ve kadın-erkek eşitsizliğini gidermek açısından anlamlı olmadığı açıktır. Aynı şekilde, savaş sonrası Yunanistan'ında devletin yoksul kadınlara yaptığı toprak ve drahoma yardımlarını sınırlı da olsa başarılı bulduğunu belirtirken, (s. 165). bu yardımların gideremediği eşitsizliğe ve yaratamadığı toplumsal değişimlere değinme gereği duymuyor.

Özet ve eleştiriler ışığında, 1750-1850 yılları arasında Yunanistan'ın dört bölgesindeki kadın ve mülkiyet ilişkilerine odaklanan bu çalışma, toplumsal cinsiyet kalıp ve pratikleri bakımından bir dönemi ve coğrafyayı aydınlatmasının yanı sıra, günümüz toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin temellerini göstermesi bakımından da önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Yunanistan'da çalışmanın odaklandığı dönemde tohumları atılan burjuva ailesindeki mülkiyet ilişkilerinin, toplumsal cinsiyet rollerinin ve prangaların incelenmesi için gelecekteki diğer çalışmalara ilham vermektedir.

U. Ceren Ünlü E.

Cem Emrence,

Remapping the Ottoman Middle East: Modernity, Imperial Bureaucracy and the Islamic State

(London, New York: I. B. Tauris, 2011, 208 sayfa) ISBN 978-1-84885-958-6

Amy Singer, Christoph Neumann ve Akşin Somel'in derlediği, 2011 yılında yayınlanan *The Untold Stories of the Middle East* başlıklı kitabın giriş bölümünde “evrensel olarak makbul bir geçmiş inşasının artık nafîle olduğu” söylenip, tarihi anlatıların çoğulluk ve çeşitliliğine vurgu yapılmaktadır. Bu bakımdan onlara göre mesele, “seslerin çoğulluğuna imkan tanıyan akademik ve kültürel ortamların oluşturulması”dır.⁹ Emrence *Remapping the Ottoman Middle East* başlıklı kitabında benzer bir yaklaşım sergileyip çok boyutlu Osmanlı gerçeklerini etrafıca anlayabilmek için farklı anlatı ve yöntemlerin birarada bulunabileceği geniş çerçeveler çizmekten bahsediyor. Osmanlı son dönemi çalışmalarına getirdiği yöntem ve yaklaşım oldukça dikkat çekicidir.

Kitabın birinci bölümü, yazarın daha evvel 2007 ve 2008 yıllarında yayınlayarak tartışmaya açtığı iki makalenin gözden geçirilmiş bir versiyonudur. Burada, Osmanlı Devleti'nin geç dönemi hakkında tarihyazımında yöntemsel olarak üç etkin yaklaşımdan bahsedilir. Bunlar sırasıyla modernleşme, makro-modelli açıklamalar ve müzakere yaklaşımlarıdır. Emrence'ye göre bu yaklaşımların Osmanlı tarihçiliğinde kabaca yirmişer yıllık hakimiyet süreleri olmuştur. 1950-1970 yılları arasında 2. Dünya Savaşı'ndan sonraki Soğuk Savaş döneminde Batı'nın moderniteyi temsil ettiği algısının oluşumuna paralel olarak modernleşme yaklaşımı,

* Münih Ludwig Maximilian Üniversitesi.

9 Amy Singer, Christoph Neumann, Akşin Somel (der.) *Untold Stories of the Middle East: Recovering voices from 19th and 20th centuries* (New York: Routledge, 2011) s. 2.